

Motion till riksdagen 2019/20:2927

av **Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M)**

Psykiatri – korta köerna och stärk det förebyggande arbetet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram och genomföra en nationell strategi i syfte att stärka psykiatri och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över förutsättningarna för att införa en tydligare vårdgaranti kopplad till barn- och ungdomspsykiatri och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om uppföljning och tillsyn av kvalitet och väntetider inom psykiatri och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att pröva möjligheterna att ta fram ett samarbetsavtal mellan berörda aktörer inom psykiatri och övrig vård och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkt samarbete mellan psykiatri och missbruksvården och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka samarbetet mellan psykiatri och den ideella sektorn och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återupprätta det medicinska ledningsansvaret inom psykiatri och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka arbetet med förebyggande behandlingar gällande psykisk ohälsa inom ramen för företagshälsovård och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att pröva förutsättningarna för mer klinisk forskning inom psykiatri och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta förutsättningarna att ta vara på digitaliseringens möjligheter inom psykiatri och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Varje enskild människa är den viktigaste utgångspunkten och perspektivet för moderaternas politik och vårt samhällsengagemang. Moderaternas värderingar formas av vår syn på människan. Vi vill se till hela människan. Våra förslag tar utgångspunkt i att de allra flesta människor vill ta ansvar för och forma sina egna liv.

Vi vet att varje människa har stora förmågor och möjlighet att kunna utveckla dessa exempelvis med rätt utbildning och yrkeserfarenhet. Ofta växer och utvecklas människor som mest när de dels möter nya utmaningar, dels provas när de ställs inför svåra livssituationer. Då behöver man ofta hjälp och stöd av anhöriga, vänner och det omgivande samhället.

En viktig utgångspunkt för moderaternas syn på att stärka psykiatrin och möjligheterna att förbättra barns, ungas och vuxnas psykiska hälsa, är att psykiatrins verksamheter ska finansieras gemensamt, rättvist och solidariskt, ges efter behov och vara tillgänglig för alla, oavsett bakgrund och var man bor.

Alla människor såväl unga som äldre med behov av stöd och hjälp och psykiatrisk vård ska ha rätt till vård och stöd i rätt tid. Långa väntetider inom psykiatrin är oacceptabla. Det handlar om människors liv och psykiska hälsa. Ingen ska behöva vänta på behandling så länge att det riskerar att bli livshotande.

Psykiatrin möter stora problem och utmaningar

Den psykiska ohälsan är omfattande i Sverige. Ungefär mellan 800 000 och 1 000 000 svenskar i arbetsför ålder har någon form av psykisk ohälsa. Kvinnor löper ännu högre risk än män att drabbas av psykisk ohälsa. Den psykiska ohälsan bland unga i åldern 16 till 24 år har tredubblats under de senaste tjugo åren. Kostnaderna för psykisk ohälsa i Sverige uppskattas och beräknas uppgå till minst omkring 70 miljarder kronor.

Psykiatrin är utsatt för stor press. Det är svårt att rekrytera erfarna psykologer och bristen på medarbetare förväntas fortsätta att öka. Andra stora utmaningar handlar om otillräckliga system för kvalitetsutveckling, bristande samarbete mellan psykiatrin och övrig vård. Att själv få välja var och av vem man ska få sin vård är alltid viktigt; detta gäller inte minst för människor med psykisk ohälsa eller psykisk sjukdom.

Det finns fortfarande oklarheter gällande vem som bär vilket ansvar för att stödja och hjälpa barn och unga med psykisk ohälsa. Uppföljning saknas och det råder betydande skillnader vad gäller kvalitet och tillgänglighet. Stärk mångfalden av aktörer och valfriheten inom psykiatrin och beroendevården.

En uppföljning av tillgängligheten avseende satsningar på barn och ungas psykiska hälsa och utfall av vårdgarantin inom psykiatrin visar på omfattande utmaningar. Det handlar bland annat om att skillnaderna är stora mellan olika landsting och regioner. I vissa landsting får nära nog nio av tio patienter en första bedömning inom vårdgarantins gräns. I andra landsting får färre än fyra av tio barn och unga motsvarande.

Stora skillnader och avsaknad av uppföljning inom psykiatrin

Sverige är det relativt ovanligt med metodiska och evidensbaserade utvärderingar av insatser som bedrivs för att försöka förbättra situationen för människor med psykisk ohälsa. En viktig utmaning för framtiden bör vara att kunna åstadkomma mer

uppföljning och utvärdering, inte minst av utfall av varje patients behandling och resultat.

Det finns en betydande avsaknad av systematisk uppföljning av psykiatrin i Sverige. Det är viktigt att kunna mäta effekterna av gjorda satsningar inom psykiatrin. För att kunna skapa en struktur med ett ständigt lärande av tidigare beprövade erfarenheter och forskning krävs en förändrad kultur som förväntar sig att varje ny satsning ska utvärderas ordentligt.

Det finns en del goda exempel som Sverige skulle kunna ha nytta av att strukturera och analysera och lära av. Till dessa hör exempelvis hur Danmark och Norge agerar gällande möjligheter till tidig intervention vid psykiatrisk vård och behandling. Därtill i USA avseende Mayoklinikens betydande förmåga och kunnande att genomföra ett helhetstänkande.

Det finns omotiverade skillnader vad gäller att personer med psykisk sjukdom inte får somatisk vård av samma kvalitet och att underbehandling förekommer. Det behövs långsiktiga nationella strategier för att se till att alla patienter får rätt behandling i rätt tid på rätt plats. Och snabbare stöd och hjälp gällande lättare psykisk ohälsa.

Ta fram och genomför en nationell strategi – stärk psykiatrin

Moderaterna föreslår att det tas fram och genomförs en nationell strategi i syfte att långsiktigt stärka psykiatrin och minska den psykiska ohälsan i Sverige. I arbetet med att ta fram en sådan nationell strategi är det viktigt att dra lärdomar av tidigare satsningar. Vi menar att den statliga delen av en fortsatt nationell satsning för att stärka psykiatrin och minska psykisk ohälsa bör ligga i linje med att se till att hela samhället involveras i det arbetet. Därtill att statliga insatser ska koncentreras kring sådant som bara staten kan göra eller kan ta ett avgörande samordningsansvar för.

Fokus ska ligga på långsiktighet. Det hindrar inte att staten kan vara navet i att starta upp strukturerade försöksverksamheter, samtidigt ska dessa då ingå i ett metodiskt mer långsiktigt tänkande. Satsningar som kan vara hållbara på sikt. Därtill ska mätbara och uppföljningsbara mål tas fram. Sätt ökat fokus på analys och uppföljning. Säkerställ att skapa ökad delaktighet för patienter, brukare och deras anhöriga. Sammanställ och lär av tidigare erfarenheter, goda exempel och misstag. Det är helt centralt att tillsyn och uppföljning av psykiatrin stärks.

Betona därtill den stora betydelsen av mer samarbete mellan psykiatrin och primärvården. Många patienter i den somatiska vården bär på psykisk ohälsa. En upptäcks dock alltför sällan och därmed sker ingen samlad behandling. Ett viktigt steg är att försöka se över kontinuiteten inom psykiatrin. Det behövs dels för att patienterna upplever ökad trygghet och kvalitet med en regelbundenhet i vem man träffar inom psykiatrin, dels kan det leda till kortare ledtider och ökade möjligheter att få rätt psykiatrisk vård i tid.

Återinför och förtydliga vårdgarantin gällande barn- och ungdomspsykiatri

För att säkerställa att barn och unga snabbare skulle få tillgång till barn- och ungdomspsykiatri (BUP) införde Alliansen under sin regeringstid en skärpt vårdgaranti som innebar att ett första besök för bedömning inom BUP skulle erbjudas inom 30 dagar. Nuvarande regering har medvetet tagit bort vårdgarantin och utvecklingen under de senaste fyra åren är tredubblade köer till barn- och ungdomspsykiatri.

Moderaterna föreslår i syfte att skyndsamt korta köerna till barn- och ungdomspsykiatri ett återinförande av prestationsbaserade resurser inom ramen för kommiljarden och den förstärkta vårdgarantin. Därtill behöver orsaker bakom den ökande psykiska ohälsan utredas för att vidta hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser.

Stärk uppföljning av kvalitet och väntetider

Moderaterna föreslår att regeringen ger i uppdrag till Socialstyrelsen att ta fram processer och modeller i syfte att stärka uppföljningen av kvalitet och väntetider inom psykiatri. De senaste decennierna har det genomförts en rad statliga satsningar för att förbättra den psykiska hälsan. Såväl alliansregeringen som nuvarande regering har gett Myndigheten för vård- och omsorgsanalys i uppdrag att analysera och utvärdera de genomförda satsningarna.

Myndighetens utvärderingar visar att satsningarna har varit berättigade och medfört att ett utvecklingsarbete kommit igång. Därtill att delar av satsningarna uppnått goda resultat. Myndighetens utvärdering visar emellertid också att de statliga satsningarna varit för kortsiktiga och att det är nödvändigt att få hela samhället att bidra för att få bästa möjliga resultat.

Statens satsningar är visserligen nödvändiga, samtidigt är de begränsade vilket medför att övriga berörda aktörer också måste bidra mer exempelvis kommuner, regioner, skola, andra arbetsgivare och det civila samhället. Utöver dessa övergripande slutsatser är Myndigheten för vård- och omsorgsanalys mest centrala rekommendation att det krävs en ny, mer genomtänkt långsiktig strategi för en förbättrad psykisk hälsa. Vi delar denna bild.

Det finns omfattande och omotiverade skillnader gällande kvalitet och praxis inom såväl den somatiska vården som inom psykiatri. Det saknas i stor utsträckning forskning och evidensbaserade metoder. Detta är en stor brist då många patienter riskerar att inte få vård enligt bästa möjliga tillgängliga kunskaper och beprövade erfarenheter.

Därtill är följsamheten till flera av de nationella riktlinjer låg. Det gäller till exempel de nationella riktlinjerna gällande psykosociala insatser vid schizofreni eller schizofreniliknande tillstånd. Det behövs en tydligare styrning och uppföljning. Därtill en struktur som kräver att arbetet ska ske mer evidensbaserat.

Några saker som de allra flesta generellt är överens om är viktigt när det handlar om kvalitet är att den som patient upplevs som hög om det är lätt att snabbt få en tid för angelägen vård, om bemötandet upplevs som professionellt samt det allra viktigaste och avgörande om den psykiatriska vården ger bästa möjliga resultat.

Öka samarbetet mellan psykiatrin och övriga delar av vården

Moderaterna vill öka samarbetet mellan psykiatrin och övriga delar av den samlade hälso- och sjukvården. Det finns en del som tyder på att patienter inom psykiatrin upplever att de är mindre delaktiga och informerade än patienter i den övriga somatiska vården. Därtill gäller detta även i frågor som rör bemötande att patienter i psykiatrin upplever ett mindre bra bemötande än patienter inom den övriga somatiska vården.

Ett antal utredningar och i utförd tillsyn har det slagits fast att samordningen mellan vården och omsorgen brister. Detta gäller såväl den somatiska vården som inom psykiatrin. Det är tydligt att psykiatrin i Sverige till stora delar är och har varit åtskild från den somatiska vården. Därtill är det stor skillnad på att samverka och att samarbeta. Det är först när man på riktigt samarbetar som det kan uppstå riktigt djupa och långtgående positiva effekter för patienterna.

Väsentliga delar av ett långsiktigt arbete att öka samarbetet mellan psykiatrin och övriga delar av vården bör vara att se över och betona vikten av mer samarbete mellan psykiatrin och missbruksvården. I detta sammanhang vill vi understryka betydelsen av evidensbaserade behandlingar inom psykiatrin kopplat till missbruksvård och samsjuklighet.

Psykisk ohälsa är vanligt hos patienter i den somatiska vården. Detta upptäcks emellertid sällan och ingen behandling vidtas därmed. Ett bättre samarbete och omhändertagande av psykisk ohälsa i somatisk vård kan dels förbättra vårdens kvalitet, dels patienternas hälsa och bidra till att reducera de totala kostnaderna.

Moderaterna vill att regeringen ger i uppdrag att pröva möjligheterna att ta fram ett samarbetsavtal mellan berörda aktörer inom psykiatrin och övrig vård. Detta i syfte att se till att rätt vård ges i tid av hög kvalitet inom psykiatrin och den somatiska vården. Det finns fortfarande oklarheter gällande vem som bär vilket ansvar att stödja och hjälpa barn och unga med psykisk ohälsa. Därtill vilket ansvar olika aktörer har för att samverka och samarbeta med varandra avseende att hjälpa en ung människa som mår psykisk dåligt.

Utvecklingen och erfarenheterna internationellt, i delar av Europa, inom den så kallade konsultationspsykiatrin som arbetar liaison, vilket innebär att olika specialiteter är integrerade i samma verksamhet ska bättre än idag metodiskt tas till vara av samhället. Detta innebär bland annat ökade möjligheter att delta i diagnostisk utredning och behandling. Därtill att påverka psykologiska faktorer i det somatiska vårdarbetet.

Moderaterna vill att det ges ett långsiktigt uppdrag att försöka upprätta ett systematiskt samarbete mellan psykiatrin och delar av den ideella sektorn så som idrottsföreningar, musik- och kulturverksamheter. En tydlig signal är att över fyra av tio barn efterfrågar mer stöd av vuxna, hjälp att lära sig ett bra beteende på till exempel internet samt tydlig information om vad man ska göra om man blir utsatt för kränkningar. Därtill är ett fungerande samarbete mellan till exempel socialtjänsten, BUP och elevhälsan mycket viktigt. Samordningen av elevhälsan ska förstärkas. Möjligheterna till barn- och familjecentraler ska utredas, där olika professioner arbetar tillsammans. Därutöver behöver suicidforskningen och preventionen stärkas.

Psykiatrin har, av olika skäl, till stora delar separerats från resterande delar av den samlade hälso- och sjukvården som av tradition varit och är mycket sjukhustung. Därtill separerad från övriga delar av samhället. En riktning mot mer av möjligheter till psykiatrisk intervention för patienter med somatiska symptom och sjukdomar skulle sammantaget kunna leda till minskad psykisk ohälsa.

Återupprätta det medicinska ledningsansvaret

Moderaterna föreslår att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att se över och föreslår konkreta åtgärder som stärker det medicinska ledningsansvaret inom psykiatrin. Ledarskap, tydlighet och att återupprätta det medicinska ledningsansvaret inom psykiatrin är av väsentlig betydelse. Det finns inom den tyngre psykiatrin en relativt god kännedom och kunskap om vad som behöver utföras, men det motsvaras inte tillräckligt väl med vad som sedan görs i praktiken inom psykiatrin. Detta handlar till betydande delar om bristande ledning och styrning.

Stärk det förebyggande arbetet gällande psykisk ohälsa

Moderaterna vill stärka det förebyggande arbetet gällande psykisk ohälsa. Det är känt att personer med psykisk ohälsa riskerar att utsättas för fördomar och stigmatisering. Detta i sin tur riskerar att leda till högre barriärer för drabbade människor att söka vård och därtill ökade svårigheter att få ett arbete vilket i sig kan medföra ökade påfrestringar som försämrar den psykiska hälsan ytterligare.

Färre än hälften söker psykiatrisk vård som de skulle behöva få tillgång till. Färre än hälften får den psykiatriska vård de behöver. Det finns därtill en så kallad genetisk börda när det handlar om såväl psykisk ohälsa som psykisk sjukdom. Det handlar om föräldrar och barn som har samma symptom, diagnos eller sjukdom men vården saknar samordning av dessa fall.

Moderaterna vill att regeringen prövar möjligheterna att stärka det hälsofrämjande förebyggande arbetet med behandlingar av psykisk ohälsa inom ramen för företagshälsovård. Människor med psykisk ohälsa har oftare även sämre fysisk hälsa. Därtill riskerar personer att dö i förtid. Såväl män som kvinnor med en psykisk sjukdom dör i genomsnitt femton respektive tjugo år tidigare än personer som inte lider av en psykisk sjukdom.

Det finns antistigma-program som syftar till att sprida information om psykisk ohälsa och stigma. De kan bidra till att ge mer kunskap och förändra attityder i samhället. Ett exempel är det kanadensiska programmet Opening Minds. I detta program har utvecklats en modell för utvärdering av åtgärder för att minska stigmatisering och utanförskap.

Detta kanadensiska program arbetar med att identifiera framgångsrika åtgärder och att kunna få fram vilka faktorer som är viktigast för att nå goda resultat. I programmet arbetar forskare inom respektive målgrupp som tagits fram för att stödja och delta i utvärderingen. Projektet finansieras årligen av den kanadensiska staten.

Förutsättningar för mer klinisk forskning inom psykiatrin

Moderaterna anser att en central långsiktig del av en nationell samlad strategi i syfte att stärka såväl det förebyggande arbetet gällande psykisk ohälsa som att kunna ta fram effektivare behandlingar bör understryka vikten av att pröva förutsättningarna för mer klinisk forskning inom psykiatrin. Därutöver betona betydelsen av att akademi och vårdkliniker inom psykiatrin arbetar mer tillsammans. Det är därför viktigt att regeringen i god tid före det är dags att ta fram nästa forskningspolitiska proposition ger i uppdrag att se över och analysera möjligheterna att stärka förutsättningarna för mer klinisk forskning inom psykiatrin.

Underlätta digitaliseringens möjligheter inom psykiatri

Moderaterna anser att digitaliseringen skapar nya möjligheter för psykiatri vad gäller allt från att kunna öka tillgängligheten och korta köerna till att skapa en mer jämlik psykiatrisk vård och att förbättra patientsäkerheten och utveckla det förebyggande och hälsofrämjande arbetet. Detta samtidigt som digital teknik möjliggör för fler arbetsmiljöförbättringar och effektiviseringar som är alldeles nödvändiga, om än otillräckliga, för att psykiatrins resurser långsiktigt ska räcka till, liksom för att psykiatri ska kunna attrahera och behålla medarbetare.

Digital psykiatrisk vård är ett av många redskap för att kunna åstadkomma en mer tillgänglig och jämlik psykiatri i framtiden. En digitaliserad psykiatrisk vård kan emellertid inte fullt ut ersätta fysiska möten mellan patienten och psykiatrins personal. I Finland har tjänster införts som möjliggör för patienter att ta del av digitaliserad psykiatrisk vård. Regeringen bör ge i uppdrag till E-hälsomyndigheten att sammanställa exempel på hur denna tjänst fungerar och analysera förutsättningarna att pröva liknande modeller i Sverige.

Camilla Waltersson Grönvall (M)

Ulrika Heindorff (M)

John Weinerhall (M)

Marie-Louise Hänel Sandström (M)

Ulrika Jörgensen (M)

Noria Manouchi (M)

Lars-Arne Staxäng (M)